

Sygn.akt III AUa 196/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 września 2015r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Piotr Prusinowski (spr.)

Sędziowie: SA Maria Jolanta Kazberuk

SA Bohdan Bieniek

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 września 2015 r. w B.

sprawy z odwołania H. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 2 grudnia 2014 r. sygn. akt IV U 6335/14

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 196/15

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z dnia 11 czerwca 2014 roku odmówił przyznania wnioskodawcy H. S. emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz. U. 2013r., poz. 1440) podnosząc, że wnioskodawca nie udowodnił wymaganego piętnastoletniego okresu pracy w szczególnych warunkach wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przypadającego w okresie do 1 stycznia 1999 roku. Organ rentowy nie uznał do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu od 7 sierpnia 1980 roku do 31 grudnia 1998 roku tj. okresu zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w G., gdyż wnioskodawca nie przedłożył świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach, a ze świadectwa pracy wystawionego (...) w S. Zakład (...) w G. wynika, że w okresie od 7 sierpnia 1980 roku do 14 października 1981 roku wnioskodawca był zatrudniony na stanowisku kierowcy, a nie palacza c.o.

Od powyższej decyzji odwołanie złożył H. S. wnosząc o jej zmianę i przyznanie prawa do emerytury z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach oraz orzeczenie o kosztach postępowania według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 2 grudnia 2014 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od dnia 1 maja 2014 r. Sąd ten ustalił, że H. S. urodzony dnia (...) w dniu 15 stycznia 1972 roku został zatrudniony na okres 1 miesiąca w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w W. Zakładzie Rolnym w B.. Następnie, w okresie od 16 lutego 1972 roku do 31 grudnia 1972 roku był zatrudniony w pełnym wymiarze

czasu pracy jako uczeń zawodu – mechanik samochodowy w Przedsiębiorstwie Handlowo – Usługowym (...) Sp. z o.o. w O.. W dniu 15 stycznia 1973 roku H. S. został ponownie zatrudniony w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w W. Zakładzie Rolnym (...), gdzie do 26 listopada 1973 roku świadczył pracę na stanowisku robotnika rolnego. W tym czasie wykonywał prace gospodarcze np woził węgiel, rozwoził mleko, przewoził pracowników do pracy i z pracy. W dniu 13 grudnia 1973 roku H. S. został zatrudniony w (...) Zjednoczeniu (...) w R., gdzie początkowo świadczyła pracę na stanowisku robotnika jako pomocnik palacza. W tym czasie zajmował się pracami porządkowymi, nie obsługiwał kotła c.o. W okresie od 5 września 1974 roku do 2 października 1974 roku uczęszczał na kurs palaczy centralnego ogrzewania stopnia II, zorganizowany przez Zarząd Stowarzyszenia (...) i Techników Górnictwa w K., który ukończył egzaminem w dniu 3 października 1974 roku. Od dnia 1 listopada 1974 roku do 28 lutego 1977 roku świadczył pracę na stanowisku palacza c.o. w kotłowni wewnątrzzakładowej i w tym czasie otrzymywał dodatek za pracę w warunkach szkodliwych wynoszący 50 groszy do stawki godzinowej. Obsługiwał jeden kocioł parowy, oraz dwa kotły węglowe przeznaczone do ogrzewania budynków. Wnioskodawca obowiązki swoje wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Kocioł parowy pracował przez okres całego roku, albowiem był przeznaczony do podgrzewania ciepłej wody oraz suszarni na drewno. Kotły węglowe poza sezonem grzewczym były czyszczone, palacze dokonywali ich przeglądu. W okresie zatrudnienia w (...) Zjednoczeniu (...) w R. H. S. w okresie od 18 lutego 1975 roku do 16 grudnia 1976 roku odbywał zasadniczą służbę wojskową. Po jej zakończeniu, w dniu 17 grudnia 1976 roku wrócił do pracy na dotychczasowe stanowisko. W okresie od 24 maja 1977 roku do 30 czerwca 1979 roku wnioskodawca pracował jako kierowca ciągnika w Nadleśnictwie G., Leśnictwo F.. W tym czasie zajmował się wywózką drewna z lasu . Do jego załadunku i rozładunku zatrudniony był pomocnik. W okresie od 17 lipca 1979 roku do 29 grudnia 1979 roku H. S. był zatrudniony w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie (...) w S. Zakładzie (...) w G. na stanowisku palacz kotłów wysokoprężnych. Wnioskodawca pracę świadczył w systemie zmianowym, po 12 godzin. Na zmianie pracował jeden palacz. W ramach obowiązków pracowniczych zajmował się on obsługą pieców, czyszczeniem płomieniówek, szlakowaniem, wywożeniem szlaki na zewnątrz. W okresie od 16 stycznia 1980 roku do 26 lipca 1980 roku H. S. był ponownie zatrudniony w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w W. Zakładzie Rolnym (...), gdzie świadczył pracę na stanowisku traktorzysty. W okresie zimowym jeździł beczkowszem, w okresie wiosennym wykonywał prace polowe tj. bronowanie, orkę, wykonywał zasiewy. Wymienione czynności wykonywał codziennie w pełnym wymiarze czasu pracy .W dniu 7 sierpnia 1980 roku H. S. został zatrudniony w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie (...) w S. w Zakładzie (...) w G., gdzie do 14 października 1981 roku świadczył pracę na stanowisku kierowcy pojazdu ciężarowego – operator sypkarki i koparki, a w okresie od 14 października 1981 roku do 31 grudnia 1992 roku na stanowisku palacza c.o.. Obowiązki pracownicze wykonywał w kotłowni osiedlowej ogrzewającej osiedle w B.. W kotłowni tej znajdowało się 6 kotłów, 2 z nich ogrzewały ciepłą wodę, 4 były przeznaczone do ogrzewania pomieszczeń. Wnioskodawca pracował w systemie zmianowym, po 12 godzin. W sezonie grzewczym palaczom pomagali pomocnicy, poza sezonem grzewczym obowiązki wykonywali oni samodzielnie. Poza sezonem grzewczym wnioskodawca obsługiwał kotły przeznaczone do ogrzania ciepłej wody oraz zajmował się konserwacją pozostałych kotłów. W okresie od 8 sierpnia 1983 roku do 31 sierpnia 1983 roku H. S. został czasowo przeniesiony na stanowisko kierowcy ciągnika – cyklopu. Wnioskodawca na podstawie umowy o pracę dodatkową zawartą w dniu 15 października 1987 roku w ramach dodatkowych czynności wykonywał, poza normalnymi godzinami pracy, obsługę agregatu, jego bieżącą konserwację i pracę agregatu w razie braku dostaw energii elektrycznej. Umowa o pracę dodatkową uległa rozwiązaniu z dniem 3 czerwca 1989 roku.

Sąd pierwszej instancji ustalony stan faktyczny skonfrontował z obowiązującymi przepisami, to jest art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i § 3 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983r. Nr 8 poz. 43 ze zm.). Sąd podkreślił, że w rozpoznawanej sprawie bezsporne było, że wnioskodawca osiągnął w dniu 30 kwietnia 2014 roku wieku (...) lat i posiada przez niego na dzień 1 stycznia 1999 roku wymagany okresu składkowego i nieskładkowego w wymiarze co najmniej 25 lat tj. 26 lat, 5 miesięcy i 19 dni. Istotną i jednocześnie sporną okazała się natomiast kwestia posiadania przez wnioskodawcę 15 lat pracy w szczególnych warunkach oraz zaliczenia czasu odbywania zasadniczej służby wojskowej do stażu uprawniającego do wcześniejszej emerytury.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że wnioskodawca w okresie zatrudnienia w (...) Zjednoczeniu (...) w R. od 18 lutego 1975 roku do 16 grudnia 1976 roku odbywał zasadniczą służbę wojskową. Organ rentowy kwestionował możliwość uznania okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej jako zatrudnienia w szczególnych warunkach. W odpowiedzi Sąd Okręgowy odwołał się do uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 roku. Stwierdzono w niej, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220) zalicza się – na warunkach wynikających z tego przepisu – do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym.

Sąd pierwszej instancji argumentował, że wnioskodawca odbywał służbę wojskową w okresie od 18 lutego 1975 roku do 16 grudnia 1976 roku i zasadnicze znaczenie ma ustawa z dnia 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 26 czerwca 1974 roku Przepisy wprowadzające Kodeks pracy (Dz.U. Nr 24, poz. 142). Przepis art. 108 ust. 1 ustawy tej stanowił, że czas odbywania zasadniczej służby wojskowej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby.

Szczegółowe zasady zaliczania zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia zostały uregulowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 roku w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin, które w § 5 ust. 1 i § 2 ust. 1 stanowiło, że pracownikowi, który po zakończeniu służby wojskowej – w terminie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby – podjął pracę, u pracodawcy, u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, okres służby podlegał wliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Tym samym ustawodawca przewidział swego rodzaju fikcję prawną, z której wynika, że pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach, który po zakończeniu czynnej służby wojskowej powraca do tego zatrudnienia w przepisany terminie, zachowuje status pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach w rozumieniu § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w okresie pełnienia tej służby (uchwała siedmiu sędziów SN z dnia 16 października 2013 roku, II UZP 6/13, wyrok SN z dnia 4 grudnia 2013 roku, II UK 217/13, wyrok SN z dnia 11 lutego 2014 roku, II UK 293/13, wyrok SA w Łodzi z dnia 11 lipca 2014 roku, III AUa 96/14, wyrok SA w Gdańsku z dnia 14 listopada 2013 roku, III AUa 369/13, wyrok SA we Wrocławiu z dnia 8 marca 2012 roku, III AUa 1753/11). Wobec powyższego, w ocenie Sądu Okręgowego, nie budziło żadnych wątpliwości, że okres pełnienia przez wnioskodawcę służby wojskowej od 18 lutego 1975 roku do 16 grudnia 1976 roku stanowi okres zatrudnienia w szczególnych warunkach. Wnioskodawca w przewidzianym terminie po zakończeniu służby wojskowej stawił się do pracy i w dniu 17 grudnia 1976 roku został do niej dopuszczony na dotychczasowych warunkach.

Dokonując oceny wykonywania pracy w szczególnych warunkach Sąd pierwszej instancji był zdania, że status ten posiadają następujące okresy:

- od 1 listopada 1974 roku do 28 lutego 1977 roku w (...) Zjednoczeniu (...) w R.,
- od 17 lipca 1979 roku do 29 grudnia 1979 roku w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie (...) w S. Zakład (...) w G.,
- od 24 maja 1977 roku do 30 czerwca 1979 roku w Nadleśnictwie G. w G.,
- od 16 stycznia 1980 roku do 26 lipca 1980 roku w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w W. Zakład Rolny w B.,
- oraz od 14 października 1981 roku do 31 grudnia 1992 roku w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie (...) w S. Zakład (...) w G..

Apelację wniósł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O..

Zaskarżył wyrok w całości zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, to jest art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 2 ust 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przez błędna wykładnię polegającą na przyjęciu, że okres służby wojskowej pełnionej w okresie od dnia 18 lutego 1975 r. do dnia 19 grudnia 1976 r. jest okresem pracy w szczególnych warunkach, a w konsekwencji, że ubezpieczony legitymuje się wymaganym 15 letnim stażem pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny zważył:

Środek odwoławczy nie jest przekonujący.

Środek odwoławczy nie zarzuca Sądowi pierwszej instancji uchybień w zakresie prawa procesowego. Poza sporem pozostaje również dokonana przez ten Sąd ocena pracy wnioskodawcy w szczególnych warunkach. Osia sporu pozostaje wyłącznie dopuszczalność uwzględnienia okresu służby wojskowej do stażu legitymującego prawo do wcześniejszej emerytury. Sąd Apelacyjny w tych okolicznościach podzielił ustalenia faktyczne dokonane w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Zgadza się również z zaprezentowaną przez Sąd pierwszej instancji oceną prawną.

Racje ma organ rentowy, że dotychczasowe wypowiedzi orzecznicze Sądu Najwyższego dotyczyły możliwości uwzględnienia służby wojskowej przypadającej przed dniem 1 stycznia 1975 r. Nie znaczy to, że pogląd wyrażony przez Sąd pierwszej instancji jest fałszywy. Prawdą jest, że okresu służby wojskowej nie można zrównać z kategorią wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Nie można również zaprzeczyć, że ustawodawca funkcjonalnie wyprofilował emeryturę określoną w art. 184 ust 1 ustawy emerytalnej. Przeznaczono ją dla pracowników szczególnie narażonych na czynniki szkodliwe dla zdrowia. Model ten doznaje jednak wyjątków. Wystarczy wskazać na § 9 ust 1, § 10 ust 1, § 11 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Przepisy te odnoszą się do emerytury odpowiednio funkcjonariusza pożarnictwa, żołnierza zawodowego (i funkcjonariuszy innych służb), funkcjonariusza celnego. Osoby te nie są pracownikami. Ustawodawca poza odstępstwem podmiotowym, dopuszcza również wyjątki przedmiotowe. Przepis § 4 ust 3 rozporządzenia, wbrew stanowisku wyrażonemu w apelacji, nie przesądza, że ustawodawca może premiować również inne okresy „niepracownicze”, pozwalając je zaliczyć do wymaganego stażu pracy w szczególnych warunkach. Wizualizację tego spostrzeżenia stanowi dynamicznie rozwijające się orzecznictwo dotyczące zasadniczej służby wojskowej.

Apelujący nie pokusił się o przeprowadzenie analizy stanu prawnego obowiązującego w tej kwestii po 31 grudnia 1974 r. W tych okolicznościach, argument zawarty w apelacji, zgodnie z którym uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r. odnosi się do stanu sprzed 1 stycznia 1975 r., nie jest nośny z punktu widzenia określenia sytuacji prawnej wnioskodawcy.

Wyręczając organ rentowy, konieczne jest omówienie obowiązującego w okresie od 18 lutego 1975 r. do 16 grudnia 1976 r. stanu prawnego, a w konsekwencji przesądzenie, czy po 31 grudnia 1974 r. dopuszczalne jest uwzględnienie służby wojskowej pracownika do okresu pracy w szczególnych warunkach.

Tytułem wstępu trzeba podnieść, że zmiana art. 108 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL dokonana została ustawą wprowadzającą Kodeks pracy. Spostrzeżenie to jest istotne, jeśli weźmie się pod uwagę, że w takich okolicznościach ustawodawca często zmierza do ujednoczenia nomenklatury językowej obowiązujących aktów prawnych. Występuje również nurt unifikacyjny. Przepis po zmianie w ustępie 1 deklarował, że czas odbywania (wcześniej okres odbytej) zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się (uprzednio zalicza się) do okresu zatrudnienia, w zakresie wszystkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem (przed nowelizacją: w zakresie wszystkich uprawnień związanych z zatrudnieniem), jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby (wersja obowiązująca do 31 grudnia 1974 r. przyznawała również na powrót do zatrudnienia „w tej samej gałęzi pracy”). Zestawienie to wskazuje, że poza zmianami kosmetycznymi, doszło do zawężenia regulacji. Wliczenie służby wojskowej do uprawnień pracowniczych

uwarunkowane zostało podjęciem zatrudnienia tylko w tym samym zakładzie pracy. Nie przesądza to jednak, że zamiana określenia „w zakresie wszystkich uprawnień związanych z zatrudnieniem” na zwrot „w zakresie wszystkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem” wiąże się z przewartościowaniem spojrzenia na uprawnienia emerytalne ubezpieczonych.

Konkluzja ta staje się zrozumiała, jeśli weźmie się pod uwagę, że ustawodawca nowelizując ustawę z dnia 21 listopada 1967 r., mimo wprowadzonej korekty, zachował w art. 108 ust 2 upoważnienie do wydania przez Radę Ministrów rozporządzenia określającego w jakim zakresie czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia również pracownikom, którzy przed powołaniem do tej służby nie byli zatrudnieni albo którzy po jej odbyciu podjęli zatrudnienie w innym zakładzie pracy. Wydane na podstawie tego przepisu rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz. U. Nr 44, poz. 318), w § 5 ust 1 stanowiło, że żołnierzowi, który podjął zatrudnienie stosownie do zasad określonych w § 2-4 (wnioskodawca spełnił te kryteria), wlicza się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Podkreślenia wymaga ostatnia część przepisu. Nie ma wątpliwości, że na mocy tego przepisu okres służby wojskowej powinien zostać zaliczony również do „szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie”. Przekaz tej jest jasny i ma zastosowanie do uprawnień emerytalnych pracownika, który wykonywał pracę w szczególnych warunkach, a następnie po odbyciu służby wojskowej powrócił w terminie 30 dni do macierzystego pracodawcy i nadal pracował w szczególnych warunkach.

Sumując rozważania wypada odnotować, że w orzecznictwie Sądów Apelacyjnych zaczyna krystalizować się linia orzecznicza zmierzająca do adaptowania poglądów wyrażanych przez Sąd Najwyższy na gruncie stanu prawnego obowiązującego do dnia 31 grudnia 1974 r. (zob. wyrok SA w Gdańsku z dnia 23 lutego 2015 r., III AUa 1410/14, LEX nr 1659042, wyrok SA w Łodzi z dnia 31 marca 2015 r., III AUa 281/15, LEX nr 1679965). Z orzecznictwa tego wynika, że o ile przed 1 stycznia 1975 r. prawo do uwzględnienia służby wojskowej znajdowało podstawę w art. 108 ust 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r., o tyle po jego zmianie uprawnienie to należy wywodzić z art. 108 ust 2 ustawy w związku z § 5 ust 1 rozporządzenia z dnia 22 listopada 1968 r. (według wersji nadanej § 5 ust 1 przez rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 marca 1975 r zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin, które weszło w życie ze skutkiem od dnia 4 kwietnia 1975 r.). Sąd Apelacyjny w Białymstoku podziela ten punkt widzenia. Nie ma wystarczających racji prawnych, aby negować uprawnienia ustawodawcy do rozszerzenia oddziaływania prawnego służby wojskowej z punktu widzenia szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Oceny tej nie podważa mechanizm polegający na przeniesieniu regulacji prawnej na grunt aktu wykonawczego. Konkluzja ta daje asumpt do zakwestionowania interpretacji prawa materialnego dokonanej przez organ rentowy.

Kierując się przedstawionymi argumentami Sąd odwoławczy na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.